

GIRKUS-
mysteriet

AV Martin widmark

Läroarhandledning

Text: Marie Trapp
Illustrationer: Helena Willis

BONNIER
CARLSEN

Lärarhandledning

Illustrationer: Helena Willis

GIRKUS-
mysteriet

AV Martin widmark

Läroarhandledning

Text: Marie Trapp
Illustrationer: Helena willis

BONNIER
CARLSEN

Inledning

Med den här lärarhandledningen vill vi inspirera till att arbeta med Martin Widmarks bok *Cirkusmysteriet*. Det går att arbeta helt fristående utifrån boken men handledningen kan även användas inför ett eventuellt besök på den turnerande utställning som barnutställningar.nu har skapat tillsammans med Martin Widmark och Helena Willis.

I handledningen får du tips och vägledning kring hur du kan arbeta med boken både före, under och efter läsningen. Betrakta den som förslag på hur man kan arbeta med texten och anpassa övningarna efter dig och dina elever. Testa, revidera och gör materialet till ditt eget! Mycket av det som presenteras i lärarhandledningen kan även appliceras på andra typer av texter och kan, med fördel, förstås också användas vid läsning av alla de andra böcker som Martin Widmark har skrivit om detektiverna Lasse och Maja.

Den viktiga högläsningen

Högläsning främjar barn och elevers läsförmåga, utvecklar deras ordförråd och kreativitet och skapar vägar in i skriftspråket. Genom högläsningen delar vi en läsupplevelse och när vi samtalar kring textens innehåll skapas läsengagemang både hos mig som lärare och hos barnet/eleven. Genom högläsningen synliggörs tysta tankeprocesser genom att jag som pedagog stannar upp i texten och visar hur jag tänker och använder olika förståelsestrategier när jag läser.

Samtalet om textens innehåll är viktigast och dialogen och språket står i centrum. Högläsningen är en viktig del i ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt och att aldrig acceptera att inte förstå är viktigt, varför vi gång på gång stannar upp i texten och reder ut ord och uttryck som är nya för oss.

I denna lärarhandledning till *Cirkusmysteriet* kommer jag att visa på hur man med högläsningen som utgångspunkt kan samtala kring varje kapitel och stärka elevernas ordförråd och förmåga att ställa frågor för att förstå innehållet både på, mellan och bortom raderna.

Forskningsbaserade modeller

Lärarhandledningen utgår, bland annat, från följande modeller: RT (Reciprocal

Teaching) och TSI (Transactional Strategies Instruction). RT och TSI handlar om att undervisa explicit i förståelsestrategier och att som pedagog fungera som vägvisare och stöttepelare. Det är samtalet om textens innehåll är viktigast och det når vi genom att strukturerat diskutera texten med lässtrategier som hjälp.

Både RT och TSI utgår från fyra grundstrategier:

- Att förutspå och ställa hypoteser (Spågumman)
- Att ställa frågor (Reportern)
- Att reda ut oklarheter (Detektiven)
- Att sammanfatta (Cowboyen)

Utöver strategierna ovan använder vi oss också av ytterligare en förståelsestrategi som är viktig för själva upplevelsen av texten:

- Att skapa inre bilder (Konstnären)

Jag kommer i handledningen att referera till alla läsförståelsestrategierna. Strategierna, som man har sett att goda läsare använder sig av, konkretiserar vi genom att använda oss av figurer som ska ses som tillfälliga tankestöd. De här "läsfixarna", som också kommer att presenteras närmare längre fram, hjälper oss att samtala om textens innehåll på ett strukturerat sätt och höjer läsengagemanget och viljan att läsa vidare.¹

Läroplanen grundas även i ett sociokulturellt perspektiv på skriftspråkande. Här betonas det gemensamma skapandet och bearbetningen av texter, samtalet, lärarens modellerande, aktiv reflekterande läsning och lässtrategier. Detta stämmer väl överens med läroplanens kursplan i svenska:

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sitt tal och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften. Det innebär att eleverna genom undervisningen ska ges möjlighet att utveckla språket för att tänka, kommunicera och lära. (LGR 11)

1 Om detta förhållningssätt till texter är helt nytt för dig så ber jag dig att gå in på "En läsande klass" och läsa mer om metoden och strategierna i den studiehandledning som finns på hemsidan:

<http://www.enlasandeklass.se/>

Att läsa och skriva hör ihop. Efter att man har läst en text är det naturligt att prata om textens särdrag, uppbyggnad och specifika ordförråd. Genom att utforska den lästa texten får man automatiskt en modelltext som man kan utgå från när man senare skriver egna texter inom genren. *Cirkusmysteriet* kan med fördel fungera som modelltext inför skrivandet av deckarhistorier och i slutet av handledningen ger jag tips och idéer kring hur man kan arbeta vidare med skrivande med boken som utgångspunkt. Detta arbetsätt utgår från "Cykeln för undervisning och lärande", även kallad "Cirkelmodellen". Modellen bidrar till att öka elevernas möjligheter att utveckla ämneskunskaper och ämnesspråk samtidigt som de får verktyg att producera mer avancerade texter (Gibbons, 2013). Cirkelmodellen innebär att man kombinerar att tala, lyssna, läsa och skriva med ämnesinnehållet i undervisningen och bygger på 4 faser:

- Bygga upp elevernas bakgrundskunskaper
- Studera texter inom genren för att få förebilder
- Skriva gemensam text
- Skriva text individuellt eller i par

Genom att arbeta med olika typer av texter utifrån cirkelmodellen sätter man även in arbetet med läsförståelsestrategier i ett större sammanhang. Det fyller en funktion att förutspå och fundera kring de genretypiska dragen, att undersöka vilka ämnesspecifika ord vi hittar och hur texten är uppbyggd.

Prata, skriva, måla, dramatisera – det finns oändligt många möjligheter när det kommer till att arbeta med och bearbeta en text! Min förhoppning är att denna lärarhandledning kan ge dig verktyg, tips och inspiration att göra just detta.

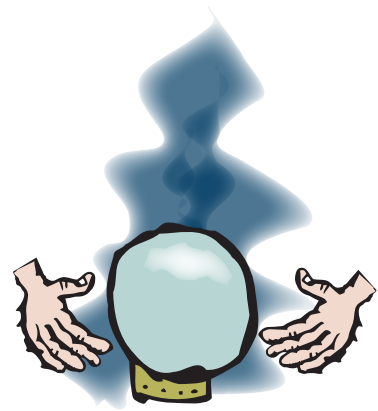
Marie Trapp
Speciallärare och förstelärare i svenska

Lärarhandledningens byggstenar

Läsfixarna	6
Cirkusmysteriet	8
Författar- och illustratörsporträtt	9
Innan ni läser	10
Att skapa helhet och sammanhang	10
Idrott och hälsa	11
Bild	11
SO-ämnena	11
No-ämnena	11
Utgå från eleverna och bygg upp förförståelse	11
 Kapitelövningar	
Kapitel 1: Ficktjuvar och glass	13
Kapitel 2: En arg fru	16
Kapitel 3: Ettöringar och näsknäckare	18
Kapitel 4: Polismästare utan kostym och ballongflicka utan apa	20
Kapitel 5: En mygga som sticks och en flygande ballong	23
Kapitel 6: En fälla gillras och en telefon ringer	25
Kapitel 7: En tungt lastad apa	27
Kapitel 8: En tacksam tjuv åker fast	29
 Exempel på efterarbete kopplat till skrivande	31
Litteraturlista	32
Tips på vidareläsning	32
Sekvensbilder	33
Kapitel 1	33
Kapitel 2	34
Kapitel 3	35
Kapitel 4	36
Kapitel 5	37
Kapitel 6	38
Kapitel 7	39

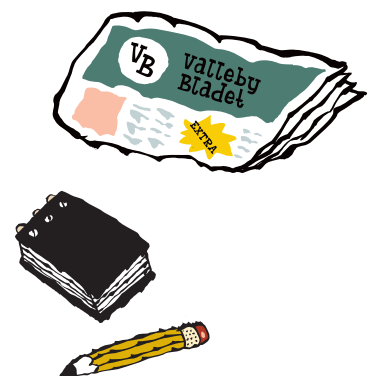
Läsfixarna

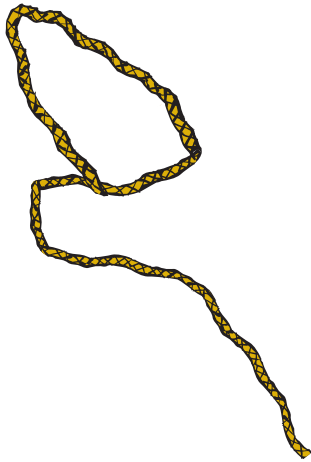
Spågumman förutspår och ställer hypoteser om texten genom att titta närmare på rubriker, bilder, bildtexter och texttyper. Strategin används innan, under och efter läsningen. Vid läsning av berättande texter handlar förutsägelse om vad som kommer att hända senare i berättelsen och vid läsning av faktatexter handlar förutsägelse om att utifrån sin egen kunskap om ämnet förutspå vad texten kommer att innehålla.

Detektiven reder ut oklarheter, nya ord och uttryck. Strategin används under läsningen och syftar till att läsaren, genom att använda olika verktyg, ska komma fram till betydelsen av ordet. Lösningen kan vara att eleven läser om ordet, läser om meningen eller läser om stycket för att få ordet i ett sammanhang som gör det begripligt. Vi kan också läsa vidare för att se om texten ger fler ledtrådar till betydelsen, slår upp det eller fråga någon vad ordet kan tänkas betyda.

Reportern ställer frågor kring texten på tre nivåer. Dessa nivåer är *på raderna*, *mellan raderna* och *bortom raderna*. Frågor på raderna kan besvaras med information som står direkt uttalad i texten. Frågor mellan raderna är sådana som kräver att läsaren kan hitta ledtrådar som inte är uttalade i texten, och genom dem dra slutsatser. Detta brukar kallas för att göra inferenser. För att svara på frågor bortom raderna krävs att läsaren använder sina tidigare kunskaper och erfarenheter för att göra textkopplingar. Strategin används under och efter läsningen.

Cowboyn använder sitt lassö för att sammanfatta det viktigaste i texten. Denna strategi används både under och efter läsningen och är extra viktig när man läser för att lära. Olika grafiska modeller kan med fördel användas för att sammanfatta både berättande och beskrivande text. I skönlitterära texter sammanfattas det viktigaste genom att läsaren tänker efter vad som hände först, sedan och sist i berättelsen. I beskrivande texter plockar läsaren ut viktiga ord ur varje avsnitt – nyckelord – för att sedan kunna sammanfatta det viktigaste.

Konstnären skapar inre bilder av det lästa. Med hjälp av sinnena lever läsaren sig in i texten och kan se, höra och känna det texten berättar om. Konstnären används under läsningen men också efteråt genom att exempelvis rita och skapa utifrån de känslor och bilder som har uppstått under läsningen.

Cirkusmysteriet

Cirkusmysteriet, av Martin Widmark, är den tredje boken i serien om detektiverna Lasse och Maja i den lilla staden Valleby. Boken gavs ursprungligen ut år 2003 men kom i en ny utgåva i färg år 2013. Lasse och Maja är två klasskompisar som driver en liten, men framgångsrik, detektivbyrå ihop. De hjälper polismästaren i den lilla staden Valleby att lösa kniviga fall. I *Cirkusmysteriet* får staden besök av en cirkus och publiken låter sig roas, ovetande om att något fuffens pågår alldeles i närheten. Plånböcker, telefoner och halsband försvinner spårlöst under föreställningen. Men Lasse och Maja är på plats och genom ledtrådar kan de lösa även detta mysterium.

Cirkusmysteriet, liksom övriga böcker i serien, påminner i uppbyggnaden och stilen om en ”pusseldeckare”. I de första kapitlen presenteras persongalleriet och eventuella motiv och under berättelsens gång avslöjas ledtrådar som gör att läsaren kan lista ut vem förövaren är på egen hand. I det avslutande kapitlet brukar sedan Lasse och Maja förklara hur brottet gick till och hur de listade ut lösningen, men då har du kanske redan listat ut det själv ... Möjligtvis är detta en av anledningarna till att böckerna om Lasse och Majas detektivbyrå har blivit så populära - Vem vill inte lösa en deckargåta?

Författar- och illustratörsporträtt

Martin Widmark

Martin Widmark är uppvuxen i Linköping. Han är utbildad mellanstadielärare och arbetade i tio år i förorten Rinkeby. Han har även arbetat som folkhögskolelärare i svenska för invandrare. Martin är både läromedelsförfattare med ett trettioital titlar bakom sig och en älskad barnboksförfattare. År efter år röstas han fram som barnens favorit i Bokjuryn och han är den mest utlånade författaren på svenska bibliotek och har benämnts som ”den mest populära av 2000-talets svenska barnboksförfattare”.

Helena Willis

Helena Willis är född år 1964 och bosatt i Stockholm. Hon är utbildad vid Nyckelviksskolan och Beckmans reklamlinje. Sedan examen 1991 har hon frilansat som illustratör och författare. Helena samarbetar med ett flertal barnboksförfattare och skriver även egna bilderböcker.

Innan ni läser

Eftersom boken heter *Cirkusmysteriet* och handlar om en kringresande cirkus är det viktigt att redan innan läsningen prata med eleverna om vad en cirkus är för någonting och vad det kan innebära att bo och arbeta på en cirkus. Sök efter källor på internet och prata om vad en cirkus är i helklass.

Cirkus är en nöjes- och konstform med tonvikt på förevisning av akrobater, jonglörer, luftartister, clowner och dresserade djur. Cirkuskonsterna presenteras på en rund arena/ridbana som kallas manege. Cirkus framförs vanligen i stora cirkustält tillfälligt uppställda på idrottsplatser eller andra öppna ytor.

(Wikipedia)

I *Cirkusmysteriet* visar det sig att det är cirkussällskapets ”ballongflicka” som är tjuven och när Lasse och Maja avslöjar henne är hon, till allas förvåning, tacksam över att bli påkommen. Ballongflickan är trött på att åka land och rike runt i ur och skur. Att sätta upp och ta ner tält, att aldrig få gå i en riktig skola och att inte ha några kompisar. Trots att man som lärare förstås inte avslöjar detta för eleverna förrän i slutet av boken är detta viktigt för dig som pedagog att veta så att du under läsningen hela tiden kan arbeta med och ha frågeställningen öppen – hur är det egentligen att arbeta och bo på en cirkus? Med den här förkunskapen kan vi även fördjupa oss, diskutera och dra paralleller till andra människor som tvingats flytta eller lever sitt liv på resande fot av olika anledningar.²

Att skapa helhet och sammanhang

För eleverna är det oerhört viktigt att det känns meningsfullt att både läsa och skriva och att lärandet kopplas till ett sammanhang. Därför ser jag stora fördelar med att arbeta ämnesövergripande utifrån olika teman. Genom att utgå från kursplanens mål i natur- och samhällsorienterade ämnen och sedan integrera svenskämnet och arbetet med den skönlitterära boken så skapas helhet och sammanhang. Cirkus är ett ämne som man på ett enkelt sätt kan integrera i många olika ämnen och nedan ger jag några exempel på hur man kan göra.

² I slutet av denna lärarhandledning finns en litteraturlista med texter som tar upp detta ämne på olika sätt om man känner att man vill fortsätta att arbeta på temat och fördjupa sig ytterligare.

Idrott och hälsa

I gymnastiksalen kan man bygga upp en egen cirkus med olika stationer. Där kan eleverna träna de grovmotoriska grundformerna och lösa biljett genom att köpa biljetten (ärt-påse) och sedan springa med biljetten till kassan (pallplint). De kan vara akrobater och svinga sig i lianer och ringar, de kan vara cirkusdjur och hoppa, åla eller krypa på olika sätt genom och över redskapen. De kan vara jonglörer och jonglera med både sjalar och bollar. Man kan också skapa en springsaga om en familj som ska gå på cirkus, där eleverna ska springa när den karaktär som de har blivit tilldelad gör någonting i sagan.

Bild

Genom att rita ett cirkusdjur eller göra en clownmask integrerar vi bildämnet och vi kan även väva in ytterligare en texttyp och träna lite extra på instruerande text.

SO-ämnena

När vi arbetar ämnesövergripande och funderar kring hur det kan vara att leva som cirkusartist kan vi utgå från målen i kursplanen i SO och prata om hur det är att flytta eller fly. Diskutera orsaker och konsekvenser av en flytt. Här kan eleverna försöka sätta sig in i hur det skulle kännas och sedan exempelvis skriva om en person som av någon anledning har varit tvungen att flytta.

No-ämnena

I de naturorienterade ämnena kan vi titta närmare på något av de djur som kan finnas på en cirkus eller varför inte prata om tyngdkraft, jämvikt och balans utifrån cirkuskonsterna.

Utgå från eleverna och bygg upp förförståelse

God förförståelse väcker intresse och underlättar elevernas läsning. Innan man börjar läsa kan man därför presentera boken genom att förutspå tillsammans och på så sätt väcka intresse och läsengagemang. Egentligen handlar det om att försöka förutspå vad texten kommer att handla om utifrån den information vi får av titel, omslag och baksidestext kopplat till egna erfarenheter. Titta och prata om omslaget:

- Vad får vi för information av omslaget?
- Vad är det för typ av text?
- Vad tror ni att boken kommer att handla om?

- Läs baksidestexten högt och prata om vilka nya ledtrådar den ger om innehållet.
- Känner eleverna till författaren och illustratören sedan tidigare? Har de skrivit eller tecknat något annat?
- Öppna boken och titta på kartan över Valleby. Prata om de olika platserna, titta efter var Lasse och Maja har sitt kontor och fundera över var cirkustältet skulle kunna stå.
- Titta på persongalleriet och fundera över vilka personer som finns med i boken.
- Bläddra och titta lite på illustrationerna inuti boken. Vad är det för stil på dem? Vad tror ni att boken handlar om nu när ni har sett bilderna? Liknar det någon annan bok ni läst?

Innan ni läser boken är det, som jag gav förslag på här ovan, viktigt att fundera över vilken typ av text det är vi har att göra med och då är det oundvikligt att också komma in på vad ett mysterium är. Många av eleverna har säkerligen läst Martin Widmarks böcker om Lasse och Maja tidigare och vet vad det handlar om, men inte alla, och det är viktigt att hela klassen har klart för sig att detta är en sorts berättelse, där slutet är oklart och en stor del av poängen ligger i att slutet blir en överraskning för läsaren. Berätta för eleverna att lösningen på mysteriet bygger på ledtrådar som avslöjas under läsningens gång. Kanske kan det väcka elevernas intresse och motivation när de förstår att de själva har chansen att avslöja tjuven före Lasse och Maja gör det.

Inför läsningen av varje kapitel är det viktigt att du som pedagog har gått igenom de aktuella sidorna, markerat lässtopp och funderat över vilka ord som kan behöva redas ut och vilka frågor som kan vara viktiga att ställa för att förstå texten både på, mellan och bortom raderna. Ett lässtopp sätter man ut där det passar att stanna upp i texten. Det är då man reder ut nya ord, ställer frågor, diskuterar kring inre bilder, sammanfattar och förutspår. Under respektive kapitel i denna handledning finner du exempel och tips på saker man kan diskutera med eleverna före, under och efter läsningen.

När man har en gemensam högläsningsbok så är det även trevligt att dokumentera det lästa på olika sätt. Vill man kan man skapa en gemensam storbildsbok där eleverna får rita eller skriva utifrån vad ni valt att fokusera på i just det kapitlet. Man kan också låta eleverna ha en egen loggbok att skriva och rita i, eller varför inte låta en hel vägg i klassrummet bli en dokumentationstavla för högläsningsboken.³

³ I studiehandledningen till "En läsande klass" finns färdiga läsloggar och på min blogg: <http://marietrapp.blogspot.se/2017/08/mojligheterna-ar-oandliga-for-att.html> finns många exempel på hur man kan dokumentera det lästa både med papper och penna och digitalt.

Kapitel 1: Ficktjuvar och glass

Före läsningen

Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad kapitlet kan tänkas handla om (Spågumman). Strategin att förutspå används ofta innan läsningen av en ny bok eller ett nytt kapitel men kan med fördel även användas under själva läsningen för att höja intresset och läsengagemanget hos eleverna. I första kapitlet i *Cirkusmysteriet* vill polismästaren berätta någonting och undrar om Lasse och Maja kan behålla en hemlighet. Här kan vi stanna upp och ställa oss frågan: "Vad tror vi att det är för hemlighet polismästaren vill berätta?" Och när polismästarens telefon ringer och han viskar: "När man talar om trollen!" kan vi fråga oss vem vi tror att det är som ringer.

Kanske måste ni reda ut (Detektiven) vad ordet ficktjuv betyder? När man reder ut nya ord finns det olika strategier att använda sig av: Att läsa om ordet, meningen eller stycket, att läsa framåt i texten, att fråga en kompis eller en vuxen eller att slå upp ordet i en ordbok. Eftersom ordet "ficktjuv" finns med i rubriken är det svårt att sätta in det i ett sammanhang i texten så i det här fallet kanske man får undersöka om eleverna redan vet eller slå upp ordet.

Ett tips när man läser en högläsningssbok tillsammans är att redan från början skapa en gemensam ordtavla (Detektivens tavla) där du och eleverna kan samla på ord ur boken som är nya för er och som behöver utredas. Dessa ord skrivs på lappar som sätts upp på väggen i klassrummet så att eleverna kan se orden dagligen, smaka på dem och påminnas om deras betydelse.

Eleverna lär sig nya ord bäst om de kan koppla de nya orden till sin förförståelse. De behöver påminnas om vad de redan vet och sedan koppla betydelsen av ordet till sin kunskap. Repetition av orden är viktigt. Läraren kan själv använda sig av de nya orden i olika sammanhang och eleverna kan träna på att hitta på synonymer till orden. När eleverna är bekanta med orden ska de uppmuntras att använda orden i både muntlig och skriftlig kommunikation. Det leder till en djupare förståelse.

under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen på de ställen där du har markerat ”lässtopp”. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räkka upp handen. Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om eleverna inte har reagerat på några ord kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Ficktjuvar
- ”Luften dallrar av hetta”
- Gatstenen
- Bekant
- ”Lyckans ostar!”
- Nedtyngd
- Eftertänksamt
- ”När man talar om trollen!”

Förslag på diskussionsfrågor

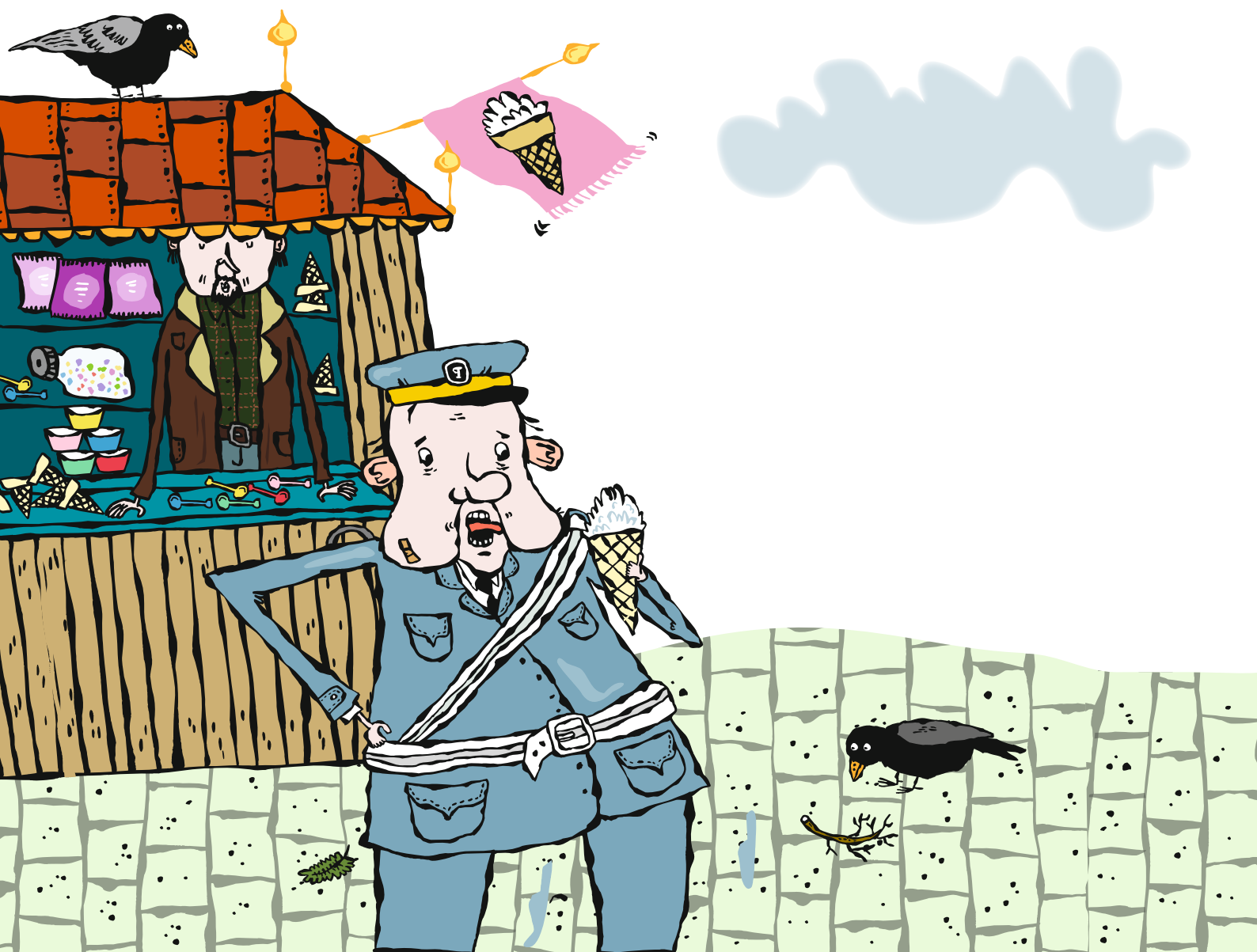
Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor. Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa på vilka frågor som du har, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför är det en dag som gjord för att äta glass på?
- Varför tittar Lasse och Maja på varandra och blinkar?
- Varför är Maja nyfiken och frågar polismästaren om det är mycket jobb just nu?
- Varför tror polismästaren att det finns en tjuv på cirkusen?
- Varför svänger Maja åt fel håll när de ska åka till stranden?

Efter läsningen

I det här kapitlet beskriver författaren vädret väldigt målande: ”luften som dallrar av hetta över gatstenen” och ”en dag som gjord för att äta glass på”. Låt eleverna diskutera vilka inre bilder (Konstnären) de får när de läser det här och låt dem gärna rita hur det skulle kunna se ut i Valleby en dag som denna.

Efter att man har läst ett kapitel är det också naturligt att sammanfatta det viktigaste innan man börjar läsa nästa (Cowboyen). Till kapitlet finns 4 sekvensbilder som eleverna kan använda för att återberätta det lästa. Eleverna kan också få skriva ner 1–2 meningar utifrån varje bild.

Kapitel 2: En arg fru

Före läsningen

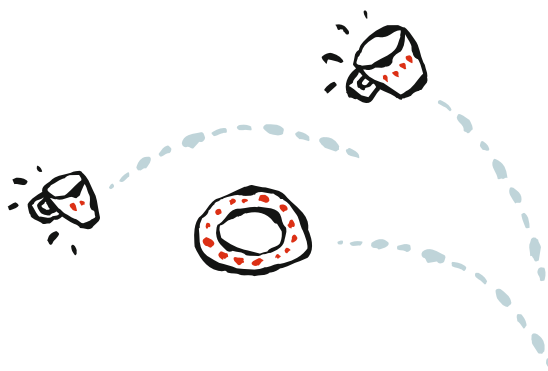
Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman).

Under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna har reagerat på några ord kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Efterforskningar
- Cirkusdirektör
- Kortsidan
- Äktenskapsgräl

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa på vilka frågor som du har kring texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför är det ingen i biljettluckan när Lasse och Maja knackar på?
- Maja tvekar lite när Lasse vill gå in på cirkusområdet och göra efterforskningar. Varför gör hon det? Hur skulle du ha gjort om du var Maja?

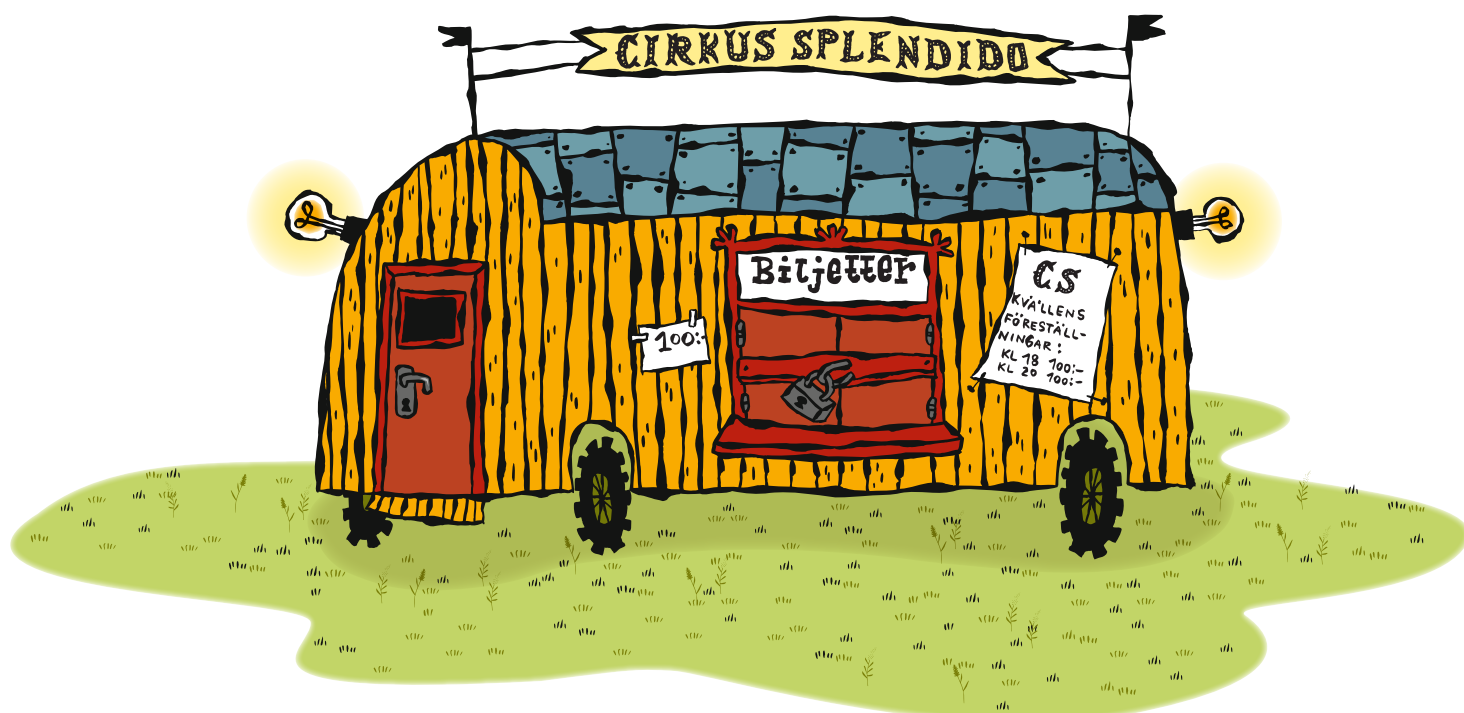
- Varför är det skönt att komma in i skuggan?
- Varför hoppar Lasse och Maja till?
- Varför kastas det porslin i en av cirkusvagnarna?

Efter läsningen

I det här kapitlet får vi veta lite mer om de artister som finns med på cirkusen. Passa på att gå tillbaka och titta i persongalleriet i början av boken för att lista ut vilka personer det är som beskrivs. Fundera över vem det är som är så arg så att hon kastar porslin. Ni kan också redan nu fundera på vem det skulle kunna vara som är tjuven.

I det här kapitlet beskriver författaren även cirkusplatsen, hur vagnarna är formerade runt det stora randiga tältet i mitten. Låt eleverna berätta om de inre bilder som de får när ni läser detta. Kanske har de själva varit på cirkus och får lukt- och hörselintryck som de kan dela med sig av.

Efter att man har läst ett kapitel är det naturligt att sammanfatta det viktigaste innan man börjar läsa nästa (Cowboyen). Till kapitlet finns 4 sekvensbilder som eleverna kan använda för att återberätta det lästa och de kan också få skriva ner 1-2 meningar om varje bild.

Kapitel 3:

Ettöringar och näsknäckare

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman).

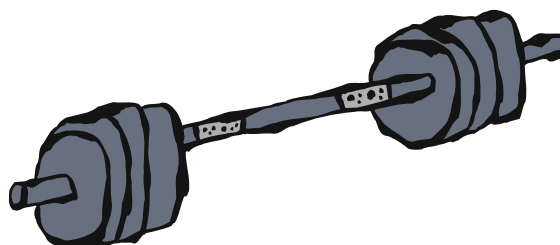
Kanske behöver ni fundera över orden och reda ut dessa innan ni börjar läsa texten (Detektiven). Ordet "ettöringar" taget ur sitt sammanhang, som här i rubriken, gör att man tänker på pengar men betydelsen är något helt annat i kapitlet. När ordet sätts i sitt sammanhang på sida 27 och sida 28 så förstår man att det är Ali Pascha som är mycket arg och ska dra av varsitt öra på Lasse och Maja. Återkom därför gärna till betydelsen av detta ord när ni gör lässtopp i texten.

Under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Skivstång
- Pilschner
- Ettöringar
- Oludiga
- Journalister
- Skadestånd

I det här kapitlet blir det tydligt att Ali Pascha inte är så säker på det svenska språket. Gör eleverna medvetna om detta och leta i texten efter meningar och uttryck som låter konstiga och som inte stämmer grammatiskt eller när det gäller ordföljd och böjningar. Uppmärksamma också om eleverna inte själva reagerar på att han säger "oludiga barnen" istället för "olydiga". Vill man så kan man här skriva ner de felaktiga meningarna som finns i texten och låta eleverna rätta dem i par eller på egen hand.

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor om det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har kring texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Vem är Ali Pascha och varför blir han så arg på Lasse och Maja?
- Hur kommer det sig att Ali Pascha, från att vara jättearg, blir glad och hans ansikte spricker upp i ett stort leende?
- Vad är det för bluff som trollkarlen Trocadero kommer på men inte avslöjar för Ali Pascha?
- Hur är relationen mellan Trocadero och Ali Pascha? Vad får vi veta om deras förflutna genom det de säger till varandra? Kan någon av dessa båda vara tjuven på cirkusen?

Efter läsningen

Om man väljer att inte visa bilderna på Ali Pascha för eleverna under läsningen kan man utifrån författarens beskrivning av "världens starkaste man" diskutera vilka bilder som skapats i elevernas huvuden och sedan låta eleverna rita porträtt av Ali Pascha.

Efter att man har läst ett kapitel är det naturligt att sammanfatta det viktigaste innan man börjar läsa nästa (Cowboyen). Till kapitlet finns 4 sekvensbilder som eleverna kan använda för att återberätta det lästa eller skriva ner 1-2 meningar om varje bild.

Kapitel 4:

Polismästare utan kostym och ballongflicka utan apa

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman). Red ut ordet kostym tillsammans med eleverna (Detektiven).

Under läsningen

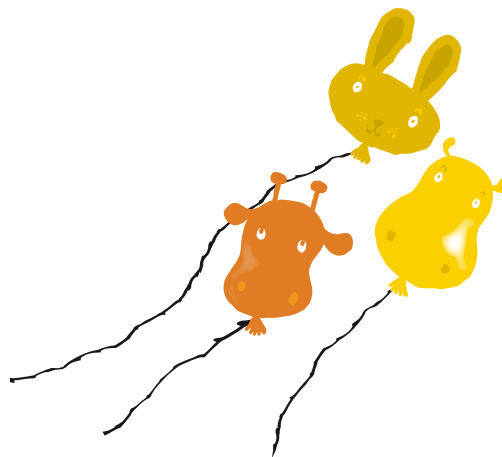
Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Föreställning
- Strosar
- Sockervadd
- Åskådare
- Penningknipa
- Uniform
- Assistenten
- Plöjer sig fram

- Manegen
- Skrockar
- Magnifik
- Briljant

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor på det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har kring texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför börjar Lasse och Maja nästan att skratta när de får syn på polismästaren?
- Varför behöver varken polismästaren eller Lasse och Maja köpa biljetter till cirkusen?
- Varför plöjer sig polismästaren fram till den första bänken?
- Varför tittar Lasse och Maja på varandra och fnissar när cirkusdirektören hälsar alla välkomna till en magnifik föreställning med artister av världsklass?
- Om du fick vara en av cirkusartisterna – vem skulle du vilja vara då och varför?
- Kapitlet heter, bland annat, ”ballongflicka utan apa” och den lilla apan Sylvester syns inte till under föreställningen. Vart tror du att han har tagit vägen?
- Innan föreställningen pratar Lasse och Maja igenom vad de fått reda på om cirkusartisterna. Utifrån vad de har fått reda på har de några ledtrådar till vem som kan vara tjuven. Repetera gärna vad de olika cirkusartisterna har för motiv att stjäla halsband, telefoner och plånböcker.
- Under föreställningen sitter Lasse och Maja och spanar och tänker att tjuven finns i cirkustältet. Vem kan det vara tror du?

Efter läsningen

När eleverna sammanfattar detta kapitel är det viktigt att de får fundera på vem de tror är tjuven och varför de tror det. Detta skapar ett engagemang och en vilja att läsa vidare för att få reda på lösningen och om de hade rätt i sin hypotes.

Under föreställningen händer det väldigt många saker i cirkustältet. Låt eleverna välja en utav artisterna och rita hur det ser ut när han eller hon framträder.

Vid det här laget kan det också passa bra att fundera lite över hur mycket det kostar att gå på cirkus. På sidan 21 fick vi reda på att en biljett kostar 100 kr och i det här kapitlet får vi reda på vad en ballong och en stor, respektive liten, popcorn kostar genom att titta på illustrationerna. Skapa egna räkneuppgifter utifrån dessa bilder och låt eleverna lösa dem gemensamt, i par eller ensamma. Hur mycket pengar måste man ha med sig om man är en familj på fyra personer och alla vill ha både ballonger och stora popcorn till exempel?

Kapitel 5:

En mygga som sticks och en flygande ballong

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman).

Under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Tältfiken
- Flackar nervöst med blicken
- Mina muskler blir slappa som spagetti
- Kroppsvisitation
- Krön
- Stöldgods
- Försjunken
- Ohyfsat

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor på det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har kring texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför får ingen lämna lokalen?
- Vad är det som har försvunnit under föreställningen?
- Vad gör polismästaren innan alla får gå ut?
- När Lasse tittar på den lilla apan ser han någonting som inte stämmer. Kan du komma på vad?
- Varför tycker polismästaren att apan Sylvester är ohyfsad?
- Vad tror du det är som Lasse och Maja har kommit på?

Efter läsningen

Efter detta kapitel är det ett ypperligt tillfälle att förutspå och fundera framåt i texten. Hur ska de få fast den skyldiga/skyldige tror du?

I slutet av kapitlet beskriver författaren hur Maja blir stucken av en mygga och tappar sin ballong som seglar upp mot den turkosa kvällshimlen. Diskutera med eleverna vilka inre bilder de får och låt dem gärna illustrera händelsen.

Efter att man har läst ett kapitel är det naturligt att sammanfatta det viktigaste innan man börjar läsa nästa (Cowboyen). Till kapitlet finns 4 sekvensbilder som eleverna kan använda för att återberätta det lästa eller skriva ner 1–2 meningar om varje bild.

Kapitel 6: En fälla gillras och en telefon ringer

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman). Kan-
ske behöver ni reda ut uttrycket ”en fälla gillras” (Detektiven).

Under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Entré
- Kretsar runt varandra som två vilda lejon
- Snorgubbe i skon
- Livgrepp
- Famnen
- Len stämma
- Erkänna
- Förstärkning

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor på det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har på texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför viftar polismästaren när världens starkaste man gör entré?
- Hur gör polismästaren för att vinna i brottningsmatchen? Tycker du att det var okej att göra så?
- Vad vinner polismästaren när han besegrar Ali Pascha?
- Vad gör polismästaren för att fira sin seger?
- Vad upptäcker polismästaren när han ska ringa efter förstärkning?
- Varför lånar polismästaren cirkusdirektörens telefon?
- Vem är det han ringer till?
- Hur kommer det sig att polismästarens telefon ligger i apan ryggsäck tror du?
- Hur tror du att apan känner sig när han hör att det ringer i väskan som han bär på ryggen?

Efter läsningen

När eleverna sammanfattar det här kapitlet är det viktigt att de får fundera på hur stölden kan ha gått till och hur apan Sylvester är inblandad. Mysteriet är egentligen redan löst men det är inte säkert att eleverna har klart för sig hur det har gått till och det är viktigt att de får tänka själva och diskutera händelseförloppet. Detta skapar intresse och engagemang att läsa vidare för att få reda på om de hade rätt i sin hypotes.

Kapitel 7: En tungt lastad apa

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman).

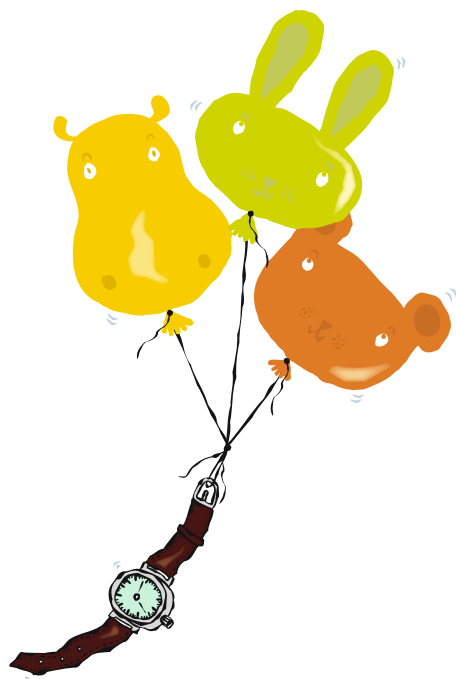
När ni förutspår utifrån den här rubriken är det viktigt att fundera kring varför apan är tungt lastad. Vi har fått åtskilliga ledtrådar tidigare i texten och det är viktigt att påminna eleverna om dessa för att kunna förutspå framåt.

under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Häpet
- Ta någon i nackskinnet
- Barskt
- Intelligent
- Listig

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor på det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har på texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför tittar alla häpet på apan?
- Varför blir Ali Pascha så arg att han morrar?
- Ballongflickan erkänner att det är hon som är tjuven men undrar hur de förstod att det var hon. Låt eleverna berätta för varandra hur själva stölden gick till och hur Lasse och Maja kom fram till att det var ballongflickan och apan Sylvester som var tjuvarna.
- Varför tyckte Lasse att ballongflickan var en listig tjuv?

Efter läsningen

När eleverna sammanfattar detta kapitel är det viktigt att de kan beskriva hur stölden har gått till från början till slut. Sekvensbilder kan fungera som stöd och ibland är det lättare för eleverna att först sitta i smågrupper och samtala kring händelseförloppen innan de själva skriver. Så här skulle det kunna gå till: Dela in eleverna i grupper om fyra. Varje elev får en bild. De ska inte visa bilden för de andra utan en i taget får de beskriva för gruppen vad de har på sin bild. Sedan kommer de överens om i vilken ordning bilderna ska placeras. Till slut vänder de på bilderna så att alla kan se och bilderna placeras kronologiskt från vänster till höger. Eleverna tränar tillsammans på att återberätta kapitlet. De som vill kan redovisa inför klassen.

Det här kapitlet avslutas med en riktig ”cliffhanger” när författaren skriver att ballongflickan gör något som förvånar alla. Ge eleverna möjlighet att förutspå vad det är hon kommer att göra innan ni läser vidare.

Kapitel 8:

En tacksam tjuv åker fast

Före läsningen

Sammanfatta föregående kapitel om ni inte redan har gjort det. Läs rubriken högt för eleverna och fundera över vad detta kapitel kan tänkas handla om (Spågumman). Kan-ske behöver ni reda ut ordet tacksam (Detektiven) och redan innan läsningen diskutera hur en tjuv som åker fast kan vara tacksam.

Under läsningen

Läs texten högt med inlevelse och stanna upp 2–3 gånger under läsningen där du har markerat lässtopp. Låt eleverna reagera på nya ord och uttryck genom att räcka upp handen (Detektiven). Markera i texten vilka ord de reagerade på och red ut dem när ni stoppar upp läsningen. Om inte eleverna reagerat på några ord så kan du visa vilka ord som var nya för dig och hur man kan reda ut dem.

Förslag på ord och uttryck att reda ut

- Bosätta sig
- Turnera
- Hulkande
- Se mellan fingrarna
- Muskler av stål men ett hjärta av guld
- Åskådarskara
- Flinkt
- Samspråk

Förslag på diskussionsfrågor

Vid varje lässtopp låter du eleverna ställa frågor på det lästa (Reportern). Kommer de inte på några frågor spontant så kan du visa vilka frågor som du har på texten, ställ frågorna och låt eleverna svara:

- Varför skrattar ballongflickan så tårarna rinner efter att hon har åkt fast?
- Varför stal ballongflickan från publiken?
- Hur reagerar cirkusdirektören när han får reda på varför ballongflickan stulit saker under föreställningarna?
- Varför tittar ballongflickan lyckligt på polismästaren?
- Varför väljer polismästaren att se mellan fingrarna?
- Vad skulle cirkusdirektören kunna arbeta med i Valleby?
- Vad fick apan Sylvester för arbete?
- Hur tror du att ballongflickan kände sig när hennes pappa bestämde att han och hon skulle stanna i Valleby?
- Tycker du att det var rätt eller fel av ballongflickan att stjäla från publiken?

Efter läsningen

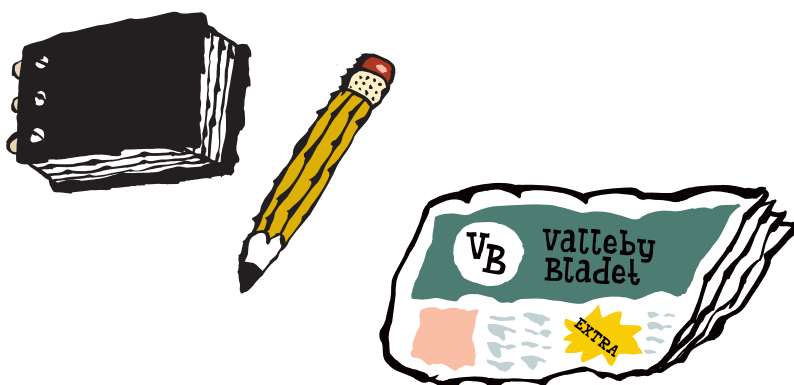
Eftersom det här är det sista kapitlet så blir det naturligt att nu försöka sammanfatta hela boken. Hela händelseförloppet kan med fördel ritas upp på tavlan så att eleverna kan se hur en detektivhistoria/pusseldeckare är uppbyggd. I de första kapitlen presenteras persongalleriet och eventuella motiv till brottet. Vi får också bekanta oss med den miljö där brottet begås. Under berättelsens gång avslöjas ledtrådar som gör att läsaren ska kunna lista ut vem förövaren är och i det avslutande kapitlet förklarar Lasse och Maja hur brottet gick till och hur de listade ut det. Lista gärna ledtrådarna så att de blir tydliga för eleverna.

Exempel på efterarbete kopplat till skrivande

Att läsa och skriva hör i många avseenden ihop och när man har läst och bearbetat en text ordentligt tillsammans har man per automatik fått en modelltext som man kan utgå ifrån när man senare skriver själv. Att låta eleverna få skriva egna mysterier brukar vara ett tacksamt projekt då eleverna tycker det är roligt att komma på ett brott, visa på ledtrådar och hitta på en upplösning.

Många elever är hjälpta av att planera och skriva en berättelse tillsammans innan de skriver på egen hand så inled projektet med att skriva en gemensam historia. Skriv ut och använd gärna det berättelseschema som finns att ladda ner på hemsidan för *En läsande klass* när ni planerar er berättelse. Detta ger eleverna ännu en stödstruktur när de ska skriva.

En annan rolig skrivuppgift är att skriva om berättelsen till en nyhetsartikel. Eftersom själva boken också avslutas med artikeln i Vallebybladet kan man använda den som en modelltext och sedan får eleverna skriva en egna artiklar med rubriken ”Tacksam tjuv avslöjad under cirkusföreställning”.

Litteraturlista

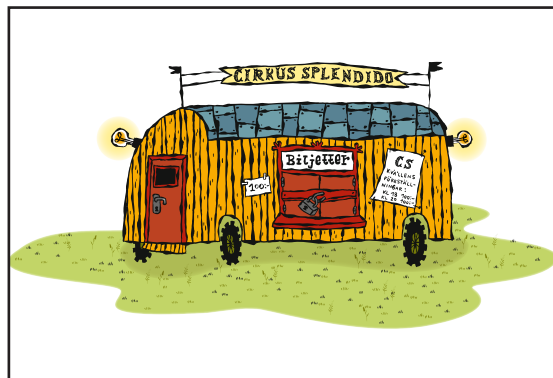
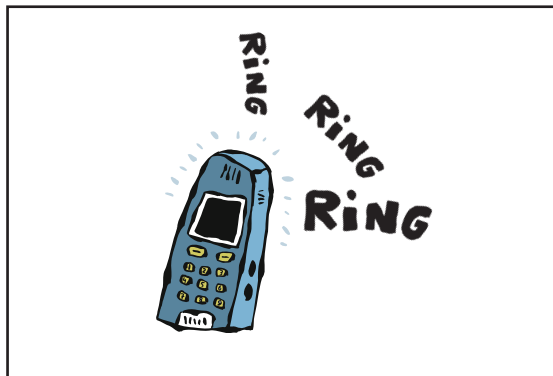
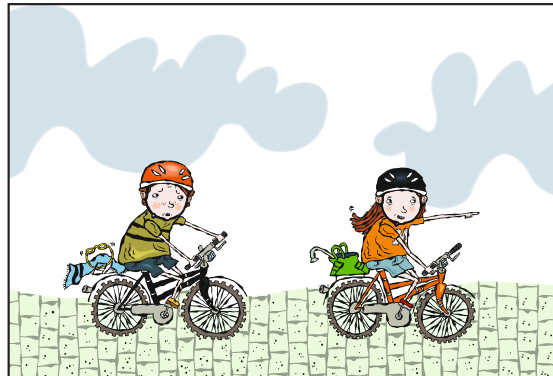
- *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*, Skolverket, Stockholm, 2011, <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>
- Westlund, Barbro, *Aktiv läskraft: att undervisa i lässtrategier för förståelse : mellanstadiet*, 1. uppl., Natur & kultur, Stockholm, 2015
- Gibbons, Pauline, *Stärk språket, stärk lärandet: språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*, 4., uppdaterade uppl., Hallgren & Fallgren, Stockholm, 2016

Tips på vidareläsning

- En läsande klass <http://www.enlasandeklass.se/>
- *Singers melodi* av Vanna Rosenberg
- *Gnuffarna på Bamseklo* av Henry Bronett
- *Cirkusflickan* av Camilla Lagerqvist
- *Flickan från långt borta* av Annika Thor
- *Systemen från havet* av Ulf Stark

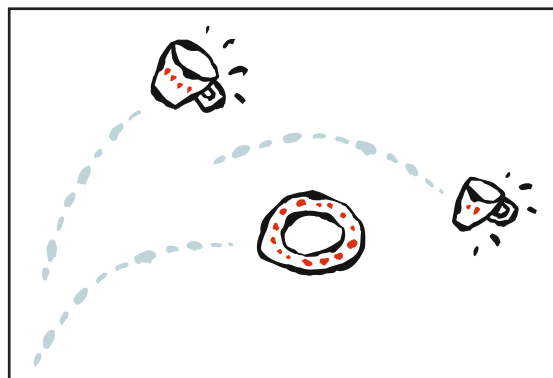
sekvensbilder

Kapitel 1

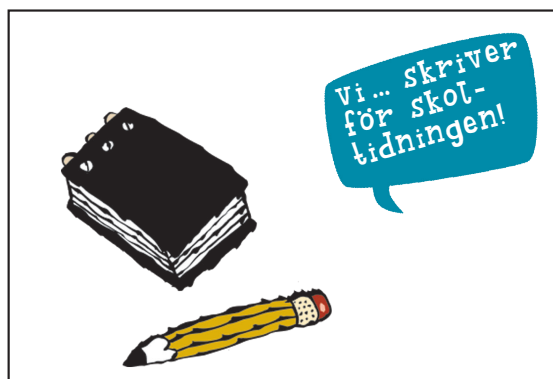
sekvensbilder

Kapitel 2

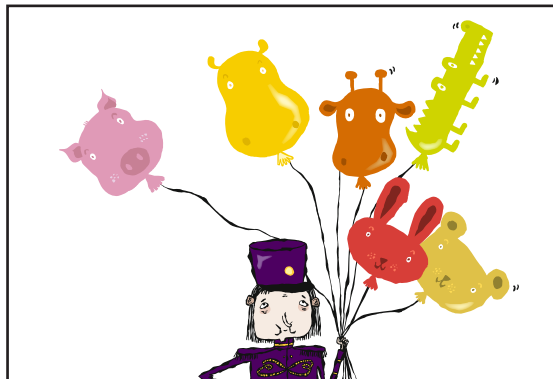
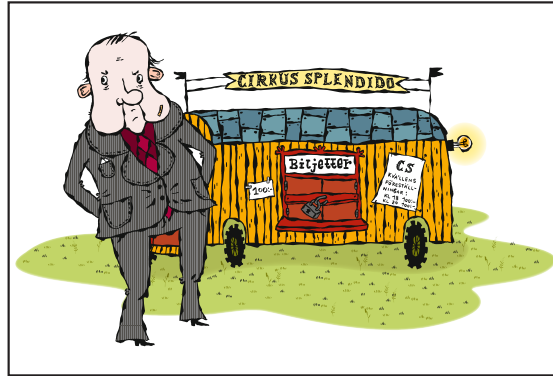
sekvensbilder

Kapitel 3

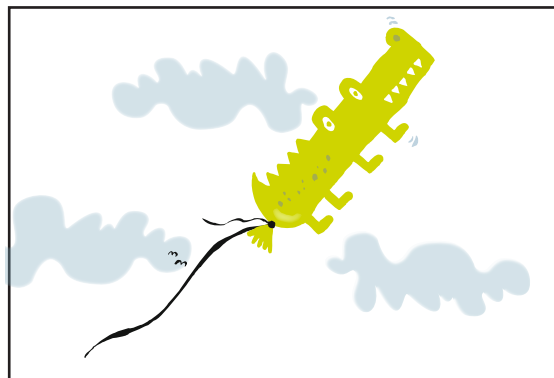
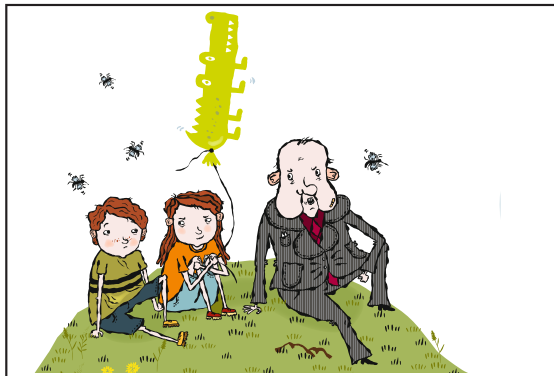
sekvensbilder

Kapitel 4

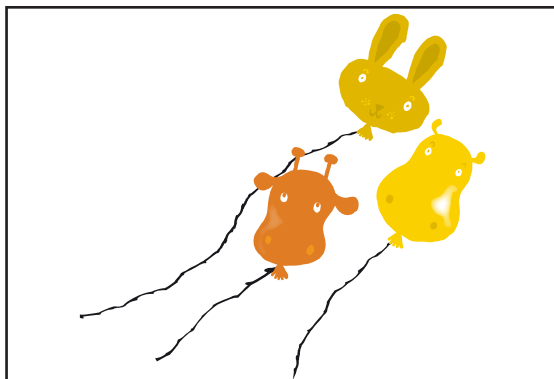
sekvensbilder

Kapitel 5

sekvensbilder

Kapitel 6

sekvensbilder

Kapitel 7

